

4. Functies van de werkwoordsvormen in de werkwoordelijke zin

We behandelen eerst de verschillende werkwoordsvormen met voorgevoegde elementen, daarna de vormen met achtergevoegde personelementen.

Zoals in vele talen worden ook in het hebreeuwse werkwoordsysteem zowel tijden als aspecten van de handeling uitgedrukt. De tijden zijn primair heden, verleden en toekomst. Deze tijden kunnen als zodanig functioneren vanuit het standpunt van de verteller, maar ook met als uitgangspunt een element binnen een vertelling. Zo kan het perfectum een verleden tijd aangeven, maar in een bijzin binnen een verhaal dat zich in het verleden afspeelt kan het perfectum de 'voortijdigheid' aanduiden, een plusquamperfectum, zie beneden. Aan aspecten die worden uitgedrukt noemt men meest de enkele en de momentane of de herhaalde en durende handeling. Sommige werkwoorden hebben een betekenis waar één van deze aspecten inherent aan is. Zo is het werkwoord **דבר** *spreken* duratief, terwijl **אמר** *zeggen* eerder een momentane handeling aangeeft. Andere werkwoorden kunnen op verschillende plaatsen de verschillende aspecten aangeven. Verder speelt bij de keuze van de werkwoordsvormen ook een rol of we te doen hebben met een werkwoord dat een handeling dan wel een toestand aangeeft. Let erop dat dit verschil niet te maken heeft met het onderscheid tussen transitieve en intransitieve werkwoorden. **קום** (*gaan*) *staan* is een intransitief werkwoord, er kan geen lijdend voorwerp op volgen, maar het duidt wel zeker een handeling aan. Sommige werkwoorden geven soms een handeling, dan weer een toestand aan, als bij voorbeeld **מלך** *regeren*, dan wel *koning zijn*. Het werkwoord **היה** *zijn* levert nog weer eigen problemen op, zie daarvoor hoofdstuk 6.

Functie van het imperfectum ↑

De eerste betekenis van het imperfectum is die van een toekomstige tijd, of het nu gaat om een actief of een statief werkwoord, om een momentaan of een duratief aspect. Deze tijdsaanduiding kan zowel in de toekomst liggen gezien vanuit het perspectief van de verteller [1], als vanuit een bepaald perspectief binnen het verhaal [2]. In het laatste geval moeten we spreken van een futurum exactum.

[1]	Ruth 3:1	הֲלֹא אֶבְקֹשׁ לָךְ מָנוֹחַ אֲשֶׁר יִיטַב לָךְ								
		hā- ?	lō niet	ʾābaqqeš ik zal zoeken	lāk voor jou	mānōah rustplaats	ʾāšer REL.	yītab het zal goed gaan	lāk voor jou	
		Zal ik niet een rustplaats voor je zoeken, waar het je goed zal gaan ?								
[2]	2 Kon. 3:27	וַיִּקַּח אֶת־בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר־יְמִלֵּךְ תַּחְתָּיו								
		wa- en	yīqqah hij nam	ʾet OBJ	bənō zijn zoon	ha- de	bbākōr eerstgeborene	ʾāšer REL	yimlok hij zal regeren	tahtāw na hem
		Hij nam zijn eerstgeboren zoon, die na hem zou regeren.								

Een andere belangrijke functie van het imperfectum is de aanduiding van de herhaalde handeling of een handeling die zich voor het gevoel van de spreker gemakkelijk kan herhalen. Het imperfectum moet in een dergelijk geval vaak vertaald worden met een tegenwoordige tijd [3]. Een voorbeeld van herhaalbare handeling aangeduid met een imperfectum vinden we bij voorbeeld in spreekwoorden. In andere gevallen moet de herhaalde gebeurtenis uitgedrukt met het imperfectum echter met een verleden tijd vertaald worden. Het aspect van de herhaling of de herhaalbaarheid is dus doorslaggevend voor het gebruik van het imperfectum en niet het tijdsaspect [4].

[3]	Jes. 32:6	כִּי נִבְלָה נִבְלָה יִדְבֵּר וְלִבּוֹ יַעֲשֶׂה־אָוֶן							
		kī immers	nābāl dwaas	nəbālā dwaasheid	yədabber hij zegt	wə- en	libbō zijn hart	yaʿśē hij doet	ʾāwēn onrecht
		Want een dwaas zegt steeds dwaze dingen en zijn hart veroorzaakt immer onrecht							

[4]	Exod 33:7	וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטְהֶלּוּ								
		ū- en	mošē Mosje	yiqqah hij nam	ʿet OBJ	hā- de	ʾohel tent	wə- en	nāṭā hij spreidde uit	lō voor zich
		Mosje nam steeds de tent en zette die voor zich op .. (bij iedere etappe opnieuw)								

Een voorbeeld van het duratieve aspect vinden we in [5]:

[5]	Gen. 2:6	וַאֲדַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָהּ							
		wə- en	ʾed waterstroom	yaʿālē hij stijgt op	min uit	hā- de	ʾāreš aarde	wə- en	hišqā hij bevochtigt
		En een waterstroom steeg bij voortdoring op uit de aarde en bevochtigde ...							

Let erop hoe in [4] en [5] de vervolghandeling door een perfectum consecutivum wordt weergegeven.

Functie van de imperativus en de ontkende jussivus ↑

De gebiedende wijs wijkt in functie niet of nauwelijks af van die van de gebiedende wijs in het Nederlands [6]. Men dient slechts te onthouden dat de ontkenning van de bevelende wijs in het Hebreeuws nauwelijks mogelijk is.

Daarvoor gebruikt men de ontkenning van de jussivus voorafgegaan door אַל [7], of, in geval van een categorisch verbod, door לֹא [8].

[6]	Ruth 2:14	נָשִׂי הַלֵּם וְאָכַלְתָּ מִן־הַלֶּחֶם						
		gošī nader !	hālom hier	wə- en	ʾakalt jij eet	min uit	ha- het	lleḥem brood
		Kom hier en eet van het brood						
[7]	Ruth 1:20	אַל־תִּקְרְאֵנִי לִי נְעָמִי						
		ʾal niet !	tiqrēnā jullie noemen	lī (aan) mij	nəʿōmī Noömi			
		Noemt me niet Noömi						
[8]	Exod 20:15	לֹא תִגְנוֹב						
		lō niet	tignob jij zal stelen					
		Je mag volstrekt niet stelen						

Interessant is de mogelijke afwisseling als in het volgende voorbeeld:

[9]	Ruth 2:8	אַל־תֵּלְכִי לְלֶקֶט בְּשָׂדֵה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבוֹרִי										
		ʾal niet !	telākī jij zult gaan	li- om te	lqoṭ verzamelen	bə- in	śādē veld	ʾaḥer ander	wə- en	gam ook	lō niet	taʿābūrī jij zult weggaan
		Je moet niet naar een ander veld gaan om te verzamelen, en vooral ook niet weggaan										

Functie van de jussivus en de cohortativus ↑

Naast de uitdrukking van de ontkennde imperativus door de jussivus voorafgegaan door het ontkenningsspartikel אל geeft deze vorm een bevel of een verzoek aan voor de tweede of derde persoon. Voor de eerste persoon wordt de cohortativus gebruikt met een aansporende functie. Beide werkwoordsvormen komen nogal eens voor met een achtergevoegd versterkingspartikel נא.

[10]	Ruth 2:2	ותאמר רות ... אלכה-נא השדה ואלקטה								
		wa-	ttōmēr	rūt	ʔelākā	nnā	ha-	śśādē	wa-	ʔālaqōtā
		en	sprak	Ruth	laat ik gaan	toch	het	veld	en	laat ik verzamelen
		Ruth zei: Laat ik toch naar het veld gaan en laat ik verzamelen								

Wanneer een cohortativus of een jussivus afhankelijk is van een voorafgaande jussivus, imperativus of vraag dan wordt meestal het doel van de eerder genoemde handeling aangeduid.

[11]	1 Kon. 22:7	האין פה נביא ... ונדרשה מאותו								
		ha-	ʔēn	pō	nābī	wə-	nidrəšā	me-	ʔōtō	
		?	niet	hier	profeet	en	wij vragen	van	hem	
		Is er hier geen profeet ..., zodat we via hem een vraag kunnen stellen.								

Functie van het imperfectum consecutivum ↑

De betekenis van het imperfectum is over het algemeen dezelfde als die van de voorafgaande werkwoordsvorm. De meest voorkomende functie is die van de verhalende vorm, de narratief. Vaak is er dan sprake van het vervolg op een andere impf. cons.-vorm, een werkwoord in het perfectum met verleden-betekenis, maar ook andere werkwoordsvormen of niet-werkwoordelijke uitdrukkingen, die een verleden-betekenis hebben kunnen voortgezet worden door een imperfectum consecutivum. We geven enkele voorbeelden, waar het impf. cons. volgt op resp. een impf. cons., een perfectum, een participium met verleden-betekenis.

[12]	Ruth 3:7	ויאכל בעז וישת וייטב לבו								
		wa-	yyōkal	boʕaz	wa-	yyešt	wa-	yyītab	libbō	
		en	at	Boaz	en	hij dronk	en	werd vrolijk	zijn hart	
		En Boaz at, dronk en werd vrolijk ...								
[13]	Ruth 2:4	והנה-בעז בא מבית לחם ויאמר								
		wə-	hinne	boʕaz	bā	mi-	bbet ləḥem	wa-	yyōmēr	
		en	zie	Boaz	kwam	uit	Bethlehem	en	hij zei	
		Boaz kwam uit Bethlehem en zei ...								
[14]	1 Kon. 8:7	הכרובים פרשים כנפים ... ויסכו הכרובים								
		ha-	kkərūbīm	porəšīm	kənāfayim	wa-	yyāsokkū	ha-	kkərūbīm	
		de	Cherubim	uitstreckende	beide vleugels	en	bedekten	de	Cherubim	
		De Cherubim strekten hun vleugels ... en de Cherubim bedekten...								

Ook zonder voorafgaande uitdrukking die een verleden aangeeft kan het imperfectum in deze functie gebruikt

worden. Het meest doet dit zich voor bij het gebruik van **ויהי** ter inleiding van een omstandigheid (voor nadere informatie over het gebruik van **ויהי**, zie [hoofdstuk 6](#)). Zo vinden we zelfs een paar keer een imperfectum consecutivum aan het begin van een nieuw verhaal of zelfs bijbelboek.

[15]	Ruth 1:1	וַיְהִי בַיּוֹם שֶׁפָּט הַשֹּׁפְטִים						
		wa-	yhī	b-	īme	špōṭ	ha-	ššōpəṭīm
		en	was	in	dagen	rechtspreken	de	richters
		En het gebeurde in de richterentijd ...						

Wanneer het imperfectum consecutivum de voortzetting is van een werkwoordsvorm met de functie van een tegenwoordige tijd dan heeft het impf. cons. deze functie. Dit komt in proza echter heel weinig voor. We geven een enkel voorbeeld.

[16]	2 Sam. 19:2	הֲנֵה הַמֶּלֶךְ בְּכֹה וַיִּתְאַבֵּל עַל־אַבְשָׁלוֹם							
		hinne	ha-	mmēlək	bokē	wa-	yyitʾabbel	ʿal	ʾabšalom
		zie	de	konig	hulend	en	hij bedrijft rouw	over	Avsjalom
		Wel, de koning treurt en bedrijft rouw over Avsjalom.							

Functie van het perfectum ↑

Het perfectum geeft vaak aan dat een handeling zich in het verleden afspeelt [9], of ook dat een toestand in het verleden een feit was [10]. Bij gebeurtenissen is er vaak sprake van een voltooide handeling. In veel gevallen vinden we perfectum-vormen met deze betekenis in bijzinnen of in zinnen waar het werkwoord niet de eerste plaats inneemt, anders zou meest het imperfectum consecutivum de te verwachten vorm zijn. Voor het elkaar afwisselend gebruik van beide vormen, zie [hoofdstuk 7](#).

[17]	Ruth 2:9	הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת־הַנְּעָרִים לְבָלְתִי נָגְעַךְ							
		hā-	lō	šiwwītī	ʿet	ha-	nnəʿārīm	ləbiltī	nogʿek
		?	niet	ik heb bevolen	OBJ.	de	knechten	om niet te	jou aanraken
		Heb ik niet de knechten bevolen jou niet te na te komen							
[18]	Job 2:13	כִּי רָאוּ כִּי־גָדַל הַפָּאֵב							
		kī	rāʾū	kī	gādal	ha-	kkəʿeb		
		want	zij zagen	dat	was groot	het	verdriet		
		Want zij zagen dat het verdriet groot was							

In bijzinnen geeft het perfectum vaak aan dat er sprake is van voortijdigheid ten opzichte van de hoofdzin. Dit kan een noodzakelijke vertaling als een voltooid verleden tijd nodig maken [11], maar ook een vertaling met een voltooid toekomstige tijd [12]:

[19]	Gen. 31:32	וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גָּנְבָתָם							
		wə-	lō	yādaʿ	yaʿāqob	kī	rāḥel	gənābātām	
		en	niet	hij wist	Jaaqov	dat	Rachel	zij stal hen	
		Jaaqov wist niet dat Rachel ze had gestolen.							

[20]	Deut. 8:10	וּבְרַכְתָּ אֶת-... אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ										
ū-	beraktá	ʿet	ʿēlohēkā	ʿal	hà-	ʾareš	ha-	tṭobā	ʾāšer	natan	lāk	
en	jij zult zegenen	OBJ.	jouw God	vanwege	de	land	de	goed	REL	hij gaf	aan jou	
Jij zult je God prijzen om wille van het goede land dat Hij je gegeven zal hebben.												

Uit het laatste voorbeeld blijkt duidelijk dat de interpretatie van de tekst en het nederlandse taalgevoel ook een rol spelen, een vertaling als die van het NBG, "... om het goede land dat Hij u gaf", is natuurlijk ook mogelijk.

Werkwoorden die een bepaalde geestestoestand of gevoelens uitdrukken worden ook vaak op deze wijze gebruikt [13]. Bij werkwoorden die een toestand aangeven wordt het perfectum zeer veel gebruikt met de functie van een tegenwoordige tijd [14]. Let erop dat ook het veel voorkomende werkwoord **ידע** *weten* in deze groep thuishoort

[21]	Num. 11:5	זָכַרְנוּ אֶת-הַדָּגָה										
		zākarnū	ʿet	ha-	ddāgā							
		wij herinneren ons	OBJ.	de	vis							
Wij denken terug aan de vis												

[22]	Gen. 44:20	יֵשׁ-לָנוּ אָב ... וַיֵּלֶד ... קָטָן ... וְאָבִיו אֱהָבוּ										
		yeš	lānū	ʾāb	wə-	yeleḏ	qāṭān	wə-	ʾābiw	ʾāhebō		
		er is	voor ons	vader	en	kind	klein	en	zijn vader	hij houdt van hem		
Wij hebben een vader, ... en een jong kind, ... en zijn vader houdt van hem												

Functie van het perfectum consecutivum ↑

Het perfectum consecutivum komt naar verhouding minder vaak voor dan de andere tijden/wijzen. Deze vorm kan gebruikt worden als voortzetting van een imperfectum, en heeft dan dezelfde temporele en eventueel aspectuele betekenis als de voorafgaande vorm. Zo kan deze vorm voorkomen in een vaste uitdrukking of zegswijs, waarin het eerstkomende imperfectum de herhaalbaarheid aangeeft (zie boven) [15]. Op dezelfde wijze kan deze vorm ook een voortzetting vormen van een imperatief [16]

[23]	Spr. 20:28	חֶסֶד וְאֵמֶת יִצְרוּ-מֶלֶךְ וְסִעַד בְּחֶסֶד כְּסָאוֹ										
		ḥešed	wə-	ʿēmeṭ	yiššarū	meleḵ	wə-	sáʿad	ba-	ḥešed	kisʿō	
		liefde	en	trouw	beschermen	koning	en	hij ondersteunt	in de	liefde	zijn troon	
Liefde en waarheid beschermen de koning, en hij ondersteunt zijn troon met liefde.												

[24]	ii Sam. 7:5	לֵךְ וְאָמַרְתָּ										
		leḵ	wə-	ʾāmartā								
		ga	en	jij zegt								
Ga en zeg !												

Zie ook boven de voorbeelden [4] en [5].